

MUNKA ÉS TÁRSADALMI IGAZSÁGOSSÁG

MIT TEHET A SZAKSZERVEZET A LAKHATÁSÉRT?

RÉSZVÉTELI KUTATÁSON ALAPULÓ KÉPZÉS
A KÖZSZOLGÁLTATÁS TERÜLETÉN AKTÍV
SZAKSZERVEZETEK SZÁMÁRA

Csepregi Dóra Fanni, Nagy Klára, Szabó Natasa
2023. június

A lakhatási válság már az (alsó)középosztályt is sújtja Magyarországon. A bérek növekedése nem éri el az albérlet- és ingatlanárak növekedését, így a dolgozók jövedelmének akár 50%-át is kiteszik a lakhatási költségek.

Jelen kiadvány célja megmutatni, hogy miként tud a szakszervezeti tagok részvételén alapuló kutatás nyomást gyakorolni a szakszervezeti vezetésre és a munkáltatókra a nagyobb lakhatási szerepvállalás érdekében.

Az alábbi együttműködés a Szolidáris Gazdaság Központ, a Friedrich Ebert Stiftung és a Szakszervezetek Együttműködési Fóruma, a közszolgálati szektor szakszervezeteit tömörítő konföderáció kollaborációja.

MUNKA ÉS TÁRSADALMI IGAZSÁGOSSÁG

MIT TEHET A SZAKSZERVEZET A LAKHATÁSÉRT?

RÉSZVÉTELI KUTATÁSON ALAPULÓ KÉPZÉS
A KÖZSZOLGÁLTATÁS TERÜLETÉN AKTÍV
SZAKSZERVEZETEK SZÁMÁRA

SZOLIDÁRIS
GAZDASÁG
KÖZPONT

* SEF *

Tartalom

1.	BEVEZETŐ	4
2.	LAKHATÁSI KÉPZÉS SZAKSZERVEZETEKNEK	5
3.	A KÉRDŐÍVES KUTATÁS EREDMÉNYEI	6
3.1.	A kérdőív kitöltői	6
3.2.	A kutatási alanyok lakhatási helyzete	6
3.2.1	A lakhatás jogcíme	6
3.2.2	Megfizethetőségi és lakásminőségi problémák	8
4.	TOVÁBBLÉPÉSI LEHETŐSÉGEK A SZAKSZERVEZETEK LAKHATÁSI SZEREPVÁLLALÁSÁBAN	10
4.1.	Önkormányzati lakhatási és szociális támogatások szakszervezeti tagoknak, önkormányzati lakhatási rendszerekbe beavatkozás	10
4.2.	Szakszervezeti bérlőkijelölési jog önkormányzati bérlakásokban, önkormányzati lakásügynökségben való részvétel	11
4.3.	Szakszervezetek által képviselt dolgozók számára önálló lakhatási lehetőségek fejlesztése	11
5.	KITEKINTÉS	13
6.	KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	14
	A SZERZŐKRŐL	15
	IMPRESSZUM	15

1.

BEVEZETŐ

A lakhatási válság egyre több embert sújt Magyarországon. Az albérlet- és ingatlanárak növekedését nem követi a bérek emelkedése, és ez halmozottan igaz az alulfizetett szektorokban dolgozóakra. A dolgozók jövedelmét megterhelő legnagyobb fix kiadás a lakhatás, amely kutatásunk alapján akár a jövedelem 50%-át is elérheti. A szakszervezetek fontos szerepet tölthetnek be a lakhatási válság enyhítésében, hiszen kollektív szervezatként képesek nyomást gyakorolni az állami és a helyi önkormányzatokra a kedvező szabályozás érdekében, kikényszeríthetnek bizonyos lakhatási juttatásokat a munkáltatókra való nyomásgyakorlás útján, illetve képesek belső erőforrásokat mozgósítani a tagjaik számára történő lakhatási megoldások kialakítására.

Bár a világ számos pontján találunk példákat szakszervezetek lakásügyi beavatkozására, Magyarországon a rendszerváltás óta a lakhatás kérdése nem képezi a főáramú diskurzus tárgyát a szakszervezeteken belül, ezzel egy időben tagságuk és politikai mozgásterük is csökkent az elmúlt 30 évben. A 2008-as válság, majd az azt követő rezsimváltás a munkavállalókat a korábbiakhoz képest is kiszolgáltatottabb helyzetbe sodorta. A kulcsfontosságú ágazatokban (egészségügy, oktatás, szociális ágazat stb.) dolgozó közalkalmazottak és az alsóbb osztályok egyre súlyosabb lakhatási problémákkal szembesülnek a 2015 óta tartó lakásáremelkedés következtében. A szakszervezeti mozgalom nyomásgyakorlási erejét alkalmazva akár lakhatási szervezetekkel és önkormányzatokkal együttműködésben olyan lakáspolitikáért is küzdhet, amely a lakhatást élettérként, az emberi újratermelés kiemelt helyeként kezeli és nem szolgáltatja ki, mint árucikket a piaci viszonyok hullámzásainak.¹

Az alábbi együttműködés a Szolidáris Gazdaság Központ (SZGK) a Friedrich Ebert Stiftung (FES) és a Szakszervezetek Együttműködési Fóruma (SZE), a közszolgálati szektor szakszervezeteit tömörítő konföderáció kollaborációja. A projekt célja a lakhatási kérdésekkel kapcsolatos ismeretek bővítése, valamint a lakhatással kapcsolatos érdekvédelemre való képesség megteremtése volt a szakszervezetekben. Az együttműködés keretében a SZE tagszervezetei, valamint más szakszervezeti konföderá-

ciók tagszervezetei vettek részt a képzéseken. A workshopok során a résztvevők eszközöket kaptak a lakhatás kérdésének szakszervezeten belüli tárgyalásához, valamint áttekintést kaptak a megvalósítható lakhatási beavatkozásokról és a szakszervezetek alkupozícióiról. Személyes mentorálás is támogatta a résztvevőket abban, hogy felmérést készítsenek a tagjaik, illetve a terepen dolgozó nem szakszervezeti tagok lakhatási körülményeiről, amelyek segítettek azonosítani a jövőbeni lakhatási követeléseket és tárgyalási stratégiákat.

Az együttműködés a Pedagógusok Szakszervezetével (PSZ) folytatott korábbi kutatásra épül, mely során online felmérés készült a PSZ tagjainak lakhatási helyzetéről.² Az eredmények alapján a válaszadók szinte minden szempontból rosszabb életkörülményekkel rendelkeznek, mint az országos átlag: jövedelmük nagyobb hányadát költik lakhatásra, többet ingáznak, túlszűfolt háztartásban élnek és nagyobb részüknek van lakáshitele. A kérdőíves kutatást követően, majd a szakszervezet erőforrásainak és struktúrájának felméréseivel lakhatási beavatkozások sora került felvázolásra, amelyek a közeljövőben a szakszervezetek lakhatási tevékenységét képezhetik³. A PSZ-tagok lakhatási helyzetét tekintve, illetve azt látva, hogy alulról jövő nyomásgyakorlás nélkül a vezetőség nem elkötelezett a lakhatással mélyebben foglalkozni, arra a következtetésre jutottunk, hogy elsőként a tagság körében kell felhívni a figyelmet a lakáskérdésre, hiszen a dolgozók képesek nyomást gyakorolni a szakszervezeti vezetőségre és a munkáltatókra a nagyobb szerepvállalás érdekében.

¹ Nagy, K., Csepregi, D.F., Szemeyei, B. (2023): Szolidáris lakhatási megoldások szakszervezeteknek. Pilot projekt a Budapesti Közlekedési Szakszervezetek Szövetségével. Friedrich-Ebert-Stiftung, Budapest. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/20269.pdf>

² Jelínek, Cs., Pósfai, Zs., Szabó, N., Czirfusz, M. (2020): A pedagógusok szakszervezete tagjainak lakhatási helyzete. Az online kérdőíves felmérés eredményei. Budapest: Periféria Közpolitikai és Kutatóközpont.

³ Jelínek, Cs., Pósfai, Zs., Szabó, N. (2020): Szakszervezetek és lakhatás: Nemzetközi példák, hazai lehetőségek. Friedrich-Ebert-Stiftung, Budapest. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/16940.pdf>

2.

LAKHATÁSI KÉPZÉS SZAKSZERVEZETEKNEK

Az SZGK és a SZEK által megrendezésre kerülő képzések fő célja, hogy gyakorlati eszközöket adjanak a modulokon résztvevő szakszervezeti tagoknak, melyek segítségével a saját szervezetükön belül lakhatási kampányokat tudnak szervezni. A képzés két részre tagolódott.

A képzés első napján, 2021 őszén elsőként a magyarországi lakhatási válságról és a szakszervezetek lehetséges szerepéről volt szó. A szakszervezetek lehetséges mozgásterének tágítsa céljából, nemzetközi esettanulmányok és magyarországi történelmi példák kerültek bemutatásra, melyek a hazai megmozdulásokat inspirálhatják (e példákrol bővebben a már említett *Szakszervezetek és lakhatás: Nemzetközi példák, hazai lehetőségek* ⁴ c. kiadványban lehet olvasni). Említésre került az uruguayi FUCVAM lakásszövetkezetek ernyőszervezete, amely a munkásmozgalomból nőtt ki és a mai napig szorososan működik együtt a szakszervezetekkel. Majd az olaszországi Milánóból származó szociális lakásügynőkség került bemutatásra, amelyet az önkormányzat és a szakszervezeti konföderáció közösen működtet. Említésre került a németországi ver.di szakszervezet, amely partnerséget alakított ki a bérlői szövetségekkel, utóbbiak jogi tanácsadást nyújtanak a szakszervezeti tagoknak, míg a ver.di ezért cserébe méltányosabb és biztonságosabb lakhatásért kampányol. Ezt követően magyar történelmi szakszervezeti lakáskezdeménnyezésekre is kerestek példákat a résztvevők a második világháború előtti, majd az azt követő időkből.

A workshop második felében a résztvevők megvitatták, hogy hogyan érdemes felvetni a lakhatás kérdését a szakszervezeteken belül. A szervezők bemutatták, hogy milyen lépésekkel lehet szakszervezeti kampányt szervezni egy adott téma köré a szakszervezeti szervezés módszertana segítségével. A szervezés útmutatása alapján az első lépés a tagok igényeinek felmérése a lehető legtöbb tag megkérdezésével, majd a felmerült igények alapján célszerű ügyeket kijelölni, melyre kampánytevékenység szervezhető.

A műhelybeszélgetésen a szakszervezet képviselői megtanulták, hogyan érdemes felmérést készíteni, majd együtt állították össze a kérdőívet a dolgozók lakhatási hátteréről. A felmérés a tagok jelenlegi lakhatási helyzetére fókuszált (pl. lakhatási költségek, körülmények, problémák), valamint a lehetséges megoldásokat tárta fel. A kérdőívek nagyrésze megegyezett az egyes szakszervezetekben,

azonban az egyes terepeken a szakszervezeti képviselők javaslata alapján a helyi sajátosságokra is irányultak kérdések. A kutatás két hónapig tartott, mely alatt rendszeres mentorálási alkalmak segítettek a résztvevőket, hogy a felmérés minél többekhez eljusson. A kutatás során a szakszervezeti tagok kérdezték végig a velük együtt dolgozó társaikat, ezáltal a felmérés toborzó eszköznek is bizonyult, a folyamat végén többen beléptek a szakszervezetbe. A szakszervezeti tagok 436 munkatársukkal beszéltek a lakhatási körülményeiről a kérdőív alapján.

A képzés második felében, 2022 márciusában a lakhatási nyomásgyakorlás útjainak lehetőségeit tárták fel a résztvevők. A résztvevők közösen ötleteltek róla, hogy milyen tárgyalási és szervezési stratégiát érdemes alkalmazni a lakhatás területén – a beszélgetés alapjául a kérdőíves kutatás során begyűjtött adatok elemzése, valamint belföldi és nemzetközi sikeres példák szolgáltak. Az alkalom fő célja az volt, hogy közösen átgondolják a résztvevők a cselekvési lehetőségeket az egyes szakszervezetek esetében, illetve, hogy a kérdőíves kutatás tapasztalatait meg tudják egymással osztani a résztvevők. A workshop kezdetén a résztvevők átbeszélték a lehetséges szakszervezeti-önkormányzati együttműködések a Periféria Közpolitikai és Kutató Központ munkatársa segítségével. Majd a korábbi tanulmány javaslata alapján⁵ a résztvevők erőforrástérképet készítettek, melynek keretében mindenki átgondolta a szakszervezetének belső (lakhatási ügyek mentén mobilizálható szakszervezeti tagok) és külső (önkormányzati és civil kapcsolatok) erőforrásait. Ezeknek az erőforrásoknak a feltérképezése fontos támasz lehet egy lakhatási kampány, nyomásgyakorlás esetén. A műhelymunka utolsó harmadában a szakszervezetek képviselői átgondolták, hogy egy konkrét szakszervezeti lakásprogramot, illetve önkormányzati vagy munkáltatói tárgyalást hogyan lehet „alulról” erősíteni a strukturális szervezés módszertanának segítségével, melybe a résztvevők már belekóstolhattak a kérdőívésés során is. A módszertan illusztrálásához a Szolidáris Gazdaság Központ tagjai bemutatták a Szociális Ágazatban Dolgozók szakszervezetével közös kampányukat. A képzés végén a két modul tanulságai, illetve a kérdőív eredményei alapján az SZGK munkatársai specifikus stratégiákat tartalmazó dokumentumot állították össze a résztvevő szakszervezetek képviselői számára, amelyek az önkormányzatokkal való tárgyaláshoz biztosíthatnak segítséget.

⁴ ibid.

⁵ ibid.

3.

A KÉRDŐÍVES KUTATÁS EREDMÉNYEI

3.1. A KÉRDŐÍV KITÖLTŐI

A szakszervezeti tagok összesen 436 emberrel beszéltek az öt telephelyen összesen a lakhatási körülményeiről és a számukra segítséget jelentő lakhatási lehetőségekről. Az 1. táblázatban látható, hogy az egyes szakszervezetekben és telephelyeken milyen arányban töltötték ki a kérdőívet. Azonban mivel a cél nem a szakszervezeti tagság lekérdezése volt, hanem a kutatás egyben toborzó funkciót szolgálva az ágazatban dolgozók egész körére kiterjedt, illetve mivel a telephelyen dolgozók számáról pontos adat nem áll rendelkezésünkre, így a kitöltők és a lehetséges célcsoport arányát nem tudjuk meghatározni.

3.2. A KUTATÁSI ALANYOK LAKHATÁSI HELYZETE

Az adatok elemzése alapján megállapíthatjuk, hogy a kérdőívet kitöltők lakhatási helyzete az országos átlaghoz képest szinte minden dimenzióban rosszabb az egyes területeken.

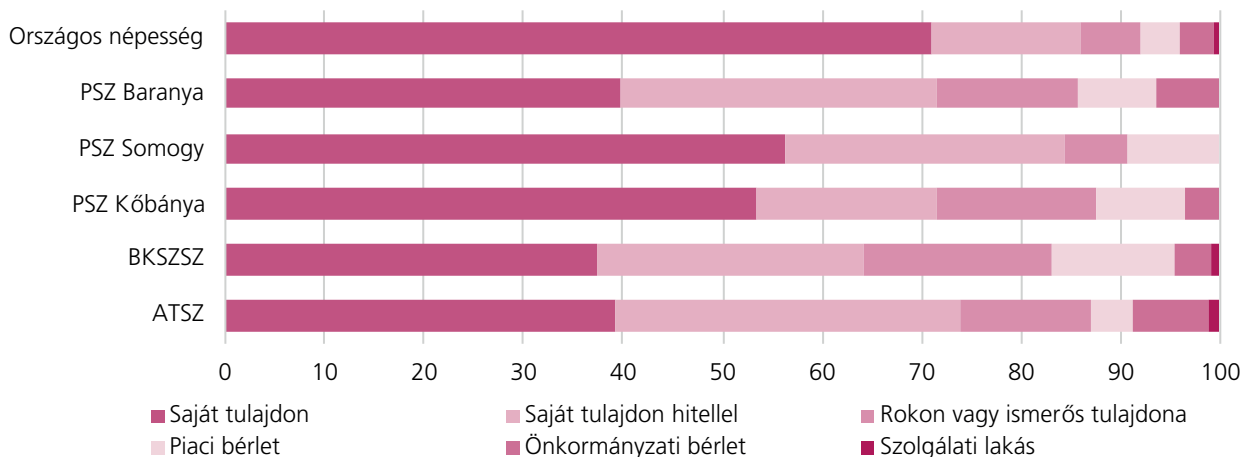
1. táblázat
A kérdőívet kitöltők száma az egyes szakszervezetekben

Szakszervezet / Ágazat	Kitöltők száma
Autonóm Területi Szakszervezet	129
Pedagógus Szakszervezet – Baranya	64
Pedagógus Szakszervezet – Kőbánya	90
Pedagógus Szakszervezet – Somogy	34
BKSZSZ	119

3.2.1. A lakhatás jogcíme

Az öt érintett területen jelentős eltérést találunk a lakhatás jogcíme alapján az országos átlaghoz képest. Saját otthonban a válaszadók kevesebb mint kétharmada (63,3%) élt, ami jelentős különbség az országos 91,3% arányhoz képest⁶. A nem saját lakásban lakó dolgozók aránya még magasabb azok között, akik a fővárosban élnek. Rokon vagy ismerős tulajdonában a válaszadók csaknem ötöde (18,8%) lakik, piaci bérletben 12%-uk,

1. ábra
A minta és az országos népesség megoszlása lakhatási jogcím szerint (%)

⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/housing/bloc-1a.html>

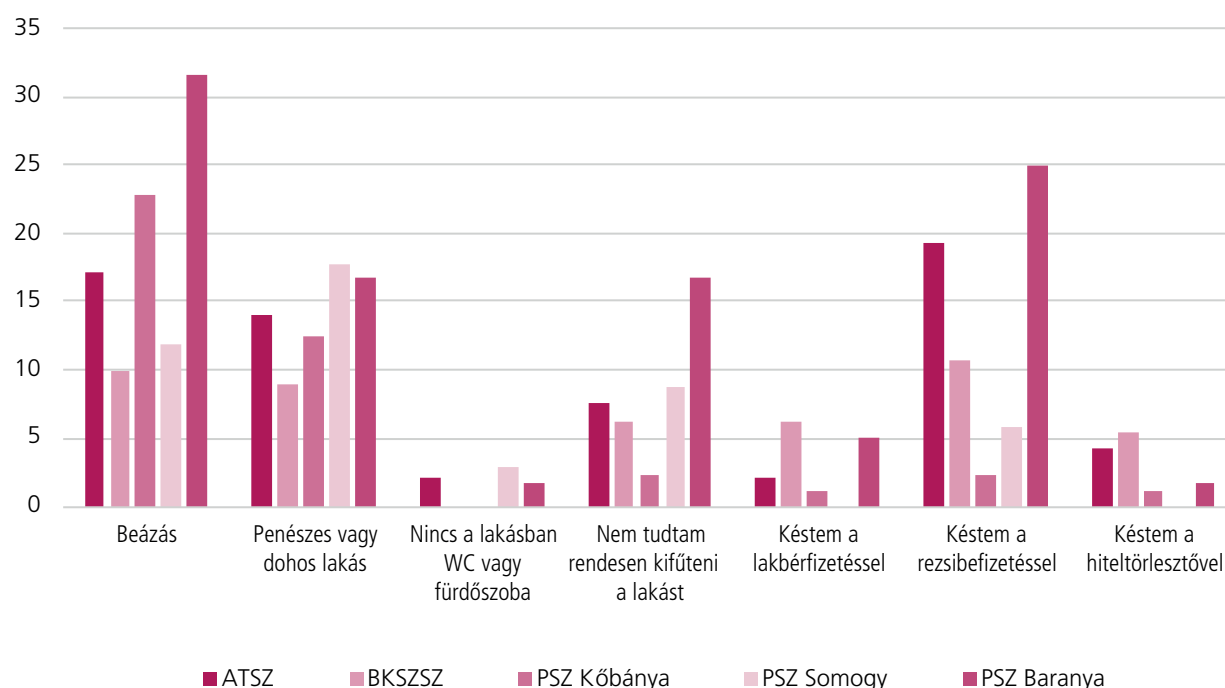
önkormányzati bérletben 3,42%-uk. Emellett a szolgálati lakás és a munkásszálló is szerepelt a válaszok között. Tehát **a BKSZS-es adatok alapján jóval kisebb a magántulajdon lehetősége, a kitöltők inkább rokon vagy ismerős lakásában vagy piaci albérletben élnek.** A Miskolcon aktív Autonóm Területi Szakszervezet kitöltői fele (50,78%) a megyeszékhelyen, harmaduk (33,07%) városban, 15,75%-uk községben, 1,57%-uk a fővárosban él. A saját tulajdonú lakásban élők (70,07%) szintén elmaradnak az országos átlagtól (91,3%). A lakástulajdonnal rendelkezők harmadának (32,61%) van piaci hitele, 13,04%-uk állami támogatott lakáshittel vagy személyi kölcsönrel rendelkezik, 2,17%-uk lakását baráttól, ismerőstől származó kölcsön terheli. Rokon vagy ismerős tulajdonában levő lakásban a válaszadók 11,02%-a lakik, ez az opció inkább a fiatalabb válaszadókra jellemző. Hasonló tendencia igaz a piaci albérletben élőkre (6,3%), ami csak a megyeszékhelyen és városban élők esetében fordult elő. Önkormányzati bérletben minden huszadik válaszadó (5,51%) lakik.

A PSZ Baranya kitöltői a lakhatási jogcím alapján szintén eltérnek az országos átlagtól. **Saját otthonban a válaszadók 69,84%-a él, ami mintegy húsz százalékponttal alacsonyabb az országos 91,3% átlagnál.** A saját tulajdonban élők csupán felének (54,55%) tehermentes a lakása. A lakástulajdonnal rendelkezők harmadának (29,55%) van piaci hitele, 15,90%-uk államilag támogatott

lakáshittel vagy személyi kölcsönrel rendelkezik, 2,27%-uk lakását baráttól vagy ismerőstől származó kölcsön terheli. Rokon vagy ismerős tulajdonában levő lakásban a válaszadók 15,87%-a lakik, közülük is a legidősebb válaszadó 32 éves, tehát ezzel a lehetőséggel a fiatal kitöltők élnek, amelyet az a tényező is magyarázhat, hogy a fiatal pedagógusok még inkább ki vannak téve a lakhatási válságnak, sok esetben nagy nehézséget jelent számukra a piaci albérlet megfizetése⁷, így inkább a rokon, ismerős kapcsolati hálójukat megmozgatva keresnek kedvezményesebb bérletet. Azonban a piaci bérletben élők (7,94%) között is felülreprezentált a fiatal generáció (átlagéletkoruk 26 év). Önkormányzati bérletben a válaszadók 6,15%-a lakik.

A PSZ Somogy válaszadóinak lakhatási jogcíme is eltér az országos átlagtól: **saját tulajdonú lakásban a kitöltők 78,79%-a él, amely alacsonyabb az országos átlagnál** (91,3%), azonban az eddig bemutatott szakszervezetknél magasabb. A válaszadók több mint felét (51,61%) érinti piaci hitel. Minden tizedik (9,68%) válaszadó lakását baráttól vagy ismerőstől származó kölcsön terheli. Államilag támogatott lakáshittel, személyi kölcsönrel (pl. CSOK, babaváró hitel) a válaszadók 6,45%-a rendelkezik. Piaci bérletben minden nyolcadik (12,12%) kitöltő lakik, ez a válaszlehetőség kizárólag a városban lakóknál merült fel. Rokon vagy ismerős tulajdonában levő lakásban a kitöltők 6,01%-a lakik.

2. ábra

A válaszadók által jelzett lakhatási problémák az elmúlt egy évben (%)

⁷ Csepregi, D. F. (2022). Fordulópontozó érkezünk: a lakhatás megfizethetőségének alakulása. In: Vankó, L. (szerk.) Éves jelentés a lakhatási szegénységről 2022.

A PSZ Kőbánya kitöltői között is alulreprezentált a saját tulajdonú ingatlan (71,11%) az országos átlaghoz (91,3%) képest. A magántulajdon 70,59%-a tehermentes. Államilag támogatott lakáshittel, személyi kölcsönrel (pl. CSOK, babaváró hitel) a válaszadók 7,35%-a rendelkezik. Piaci hitel a kitöltők 4,41%-át érinti. Rokon vagy ismerős tulajdonában a válaszadók 15,56%-a lakik, piaci bérletben 8,89%-uk, önkormányzati bérletben 3,33%-uk él.

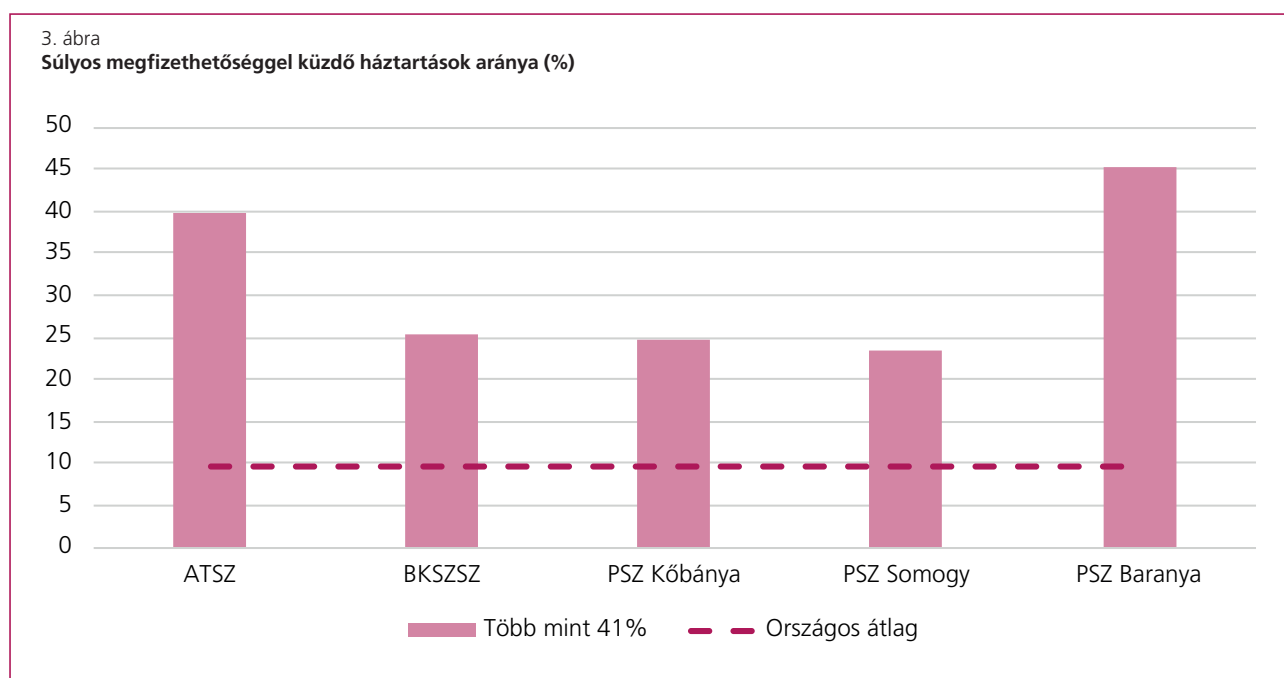
Összességében tehát az országos átlaghoz képest kevesebben rendelkeznek magántulajdonnal, így a rokon és ismerős által tulajdonolt lakások, illetve a piaci albérletek kerülnek előtérbe. A kitöltők nagyobb része nem részesül az állami hiteltámogatásokból, emiatt piaci lakáshitelek felvételére kényszerül. Ezt magyarázhatja a minta magas átlagéletkora, hiszen a jelenleg rendelkezésre álló államilag támogatott hitelkonstrukciók a fiatal gyermekes, vagy gyermekvállalást tervező családokat támogatják.

3.2.2. Megfizethetőségi és lakásmínőségi problémák

A kérdőívet kitöltők jórésze küzdött súlyos megfizethetőségi vagy lakásmínőségi problémával az elmúlt egy évben. A BKSZSZ-nél a válaszadók több, mint harmadát (35,7%) érintették a következő problémák: minden tizedik válaszadó (10,7%) késett a rezsibefizetéssel, hasonló arányban (9,8%) tapasztaltak beázást, 8,9% él penészes vagy dohos lakásban, 7,2% nem tudta rendszeresen kifűteni a lakását, 6,3% nem tudta időben fizetni a lakbért és minden huszadik (5,4%) válaszadó késett hiteltörlesztővel. **Az ATSZ esetében a válaszadók fele tapasztalt lakhatási problémát az elmúlt egy évben:** 16,39%-uk tapasztalt beázást, 15,57%-uk késett a rezsibefizetéssel, 13,93%-uk penészes vagy dohos lakásban él, 8,20%-uk nem tudta rendszeresen kifűteni a lakást, 4,92%-uk késett a hiteltörlesztővel, 1,69%-uknál nincsen a lakásban WC vagy fürdőszoba, ugyanennyien késtek a lakbérbefizetéssel. **A PSZ Baranya kitöltői kétharmada (66,66%) küzdött lakhatási nehézségekkel az elmúlt egy évben.** Minden harmadik válaszadó (31,67%) tapasztalt beázást, minden ötödik válaszadó (21,67%) késett a rezsibefizetéssel, 16,67%-uk él penészes vagy dohos lakásban, hasonló arányban nem tudták rendszeresen kifűteni a lakásukat. Minden huszadik résztvevő (5%) késett a lakbérfizetéssel. A válaszadók 1,67%-ánál nincs a lakásban WC vagy fürdőszoba, ugyanennyien késtek a hiteltörlesztővel. **A PSZ Somogy kitöltői közül minden harmadik embert (35,3%) érintettek lakhatási problémák az elmúlt egy évben.** Minden ötödik (17,65%) válaszadó él penészes vagy dohos lakásban. Minden tizedik résztvevő tapasztalt beázást (11,76%), vagy nem tudta kifűteni a lakását (8,82%). Minden huszadik válaszadó (5,88%) késett a rezsibefizetéssel és a válaszadók 2,94%-nak lakásában nincs WC vagy fürdőszoba. **A PSZ Kőbánya kitöltői közül minden negyedik ember (38,64%) küzdött lakhatási nehézségekkel az elmúlt egy évben.** A válaszadók ötöde (22,72%) tapasztalt beázást, minden tizedik kitöltő (12,5%) él penészes vagy dohos lakásban. Emellett a rezsibefizetéssel (2,27%), lakbérfizetéssel (1,13%) és hiteltörlesztővel (1,13%) való késés is előfordult, többeknek a lakás kifűtésével akadtak problémái (2,27%).

A válaszadók kiemelten sokat költenek lakhatási költségekre az országos átlaghoz képest. A BKSZSZ-es adatok alapján minden negyedik háztartás (25,2%) súlyos megfizethetőségi problémával küzd, a teljes háztartás jövedelmének legalább 41%-át lakhatási költségekre szánja. Ez országosan csak minden tizedik háztartásra (9,6%) igaz, ami a visegrádi országok

A válaszadók kiemelten sokat költenek lakhatási költségekre az országos átlaghoz képest. A BKSZSZ-es adatok alapján minden negyedik háztartás (25,2%) súlyos megfizethetőségi problémával küzd, a teljes háztartás jövedelmének legalább 41%-át lakhatási költségekre szánja. Ez országosan csak minden tizedik háztartásra (9,6%) igaz, ami a visegrádi országok

közül a legrosszabb arány⁸. A válaszadók kevesebb mint harmada (29,6%) költi a háztartásának összbevételeinek legfeljebb ötödét háztartási költségekre. Az **ATSZ kitöltői az országos átlag háromszorosát költik lakhatásra, a háztartások harmada (30,00%) súlyos megfizethetőségi problémákkal küzd.** A PSZ Baranya felmérése alapján **a háztartások fele (45,32%) költi jövedelme legalább 40%-át lakhatási költségekre.** A válaszadók tizede (12,49%) költi a háztartásának összbevételeinek legfeljebb ötödét háztartási költségekre. **A válaszadók véleménye alapján több, mint felük (55%) számára nehézséget okoz, hogy jó minőségű, megfizethető lakásban lakjon, életkortól függetlenül. A PSZ Somogy kutatása alapján minden negyedik háztartás (23,52%) küzd súlyos megfizethetőségi problémával.** A válaszadók tizede (11,76%) költi a háztartásának összbevételeinek legfeljebb ötödét háztartási költségekre. **A válaszadók véleménye alapján 44,11%-uk számára nehézséget okoz, hogy jó minőségű, megfizethető lakásban lakjon, életkortól függetlenül. A kőbányai PSZ felmérése nyomán minden negyedik háztartásnak (24,44%) okoz súlyos nehézséget a lakhatási költségek folyósítása.** A válaszadók negyede (26,67%) költi a háztartásának összbevételeinek legfeljebb ötödét háztartási költségekre. **A válaszadók véleménye alapján több mint 40%-uk számára nehézséget okoz, hogy jó minőségű, megfizethető lakásban lakjon, ez elsősorban a fiatalabbakra jellemző.** Több válaszadó is említette, hogy csak a férjük magasabb keresete miatt van jobb lakhatási helyzetben.

Az objektív lakáshelyzet felmérését követően a kérdőívben arra is kitértünk, hogy a válaszadók szerint **milyen módon tudna leginkább segíteni a szakszervezet a lakhatási helyzetükön.** A BKSZSZ felmérése alapján a kitöltők háromnegyedének (72,9%) gondjait lakhatási támogatás tudná enyhíteni, minden ötödik válaszadó (18,8%) piacnál alacsonyabb árú albérletben, 14,5%-uk jogsegélyben,

12,5%-uk krízis esetén igénybe vehető átmeneti szükség-lakásban, míg 5%-uk számára a béremelés is segítséget jelent. Az ATSZ esetében a válaszadók 83,19%-a támogat valamilyen lakhatási segítséget, 61,68%-uk lakhatási támogatást szeretne, 9,35%-uk piacnál alacsonyabb árú albérletet preferálna, ugyanennyien jelölték a béremelést. 6,54%-uk a jogsegély mellett tette le a voksát, 2,80%-uk említette az átmeneti szükség-lakást. A PSZ Baranya kutatása alapján a kitöltők 81,25%-a támogatja a lakhatási segítséget, túlnyomó többségük (90,38%) lakhatási támogatást preferálna. Bár a béremelés opciója nem szerepelt a kérdőívben, a válaszadók negyede (23,08%) szerint ez segítené a lakhatási gondok enyhítésében. A válaszadók ötöde (21,15%) szerint jogsegély tudna segíteni, tizede (11,54%) szerint piacnál alacsonyabb árú albérlet. Emellett a szolgálati lakás, rezsicsökkentés és a felújítást segítő kamatmentes hitel is felmerül. A Somogy vármegyei PSZ kitöltőinek 85,29%-a támogatja a lakhatási segítségeket, elsősorban a rosszabb lakhatási helyzetűek. Többségük (82,76%) gondjait lakhatási támogatás tudná enyhíteni. Minden tizedik válaszadó (10,3%) piacnál alacsonyabb árú albérletben, 6,9%-uk jogsegélyben látja a megoldást. A PSZ Kőbánya kutatása alapján a kitöltők több, mint háromnegyede (81,31%) lakhatási helyzetétől függetlenül támogatják a lakhatási segítségeket. Az ő többségük (81,08%) gondjait lakhatási támogatás tudná enyhíteni. 12,16%-uk krízis esetén igénybe vehető átmeneti szükség-lakásban, minden tizedik válaszadó (9,46%) piacnál alacsonyabb árú albérletben, 6,76%-uk jogsegélyben látja a megoldást.

Összességében tehát elmondható, hogy telephelytől függetlenül a kitöltők véleménye szerint a legnagyobb segítség a lakhatási pénzügyi támogatás lenne a lakhatási nehézségeik leküzdésére. Emellett a piacnál olcsóbb albérlet, a jogsegély és béremelés is támogatná a válaszadókat lakhatási gondjaik fel-számolásában.

⁸ https://habitat.hu/sites/feketelakas/wp-content/uploads/sites/3/2020/06/FEKETELAKAS_3.0_v4.3_web.pdf

4.

TOVÁBLÉPÉSI LEHETŐSÉGEK A SZAKSZERVEZETEK LAKHATÁSI SZEREPVÁLLALÁSÁBAN

A fenti adatok jó alapot biztosítanak az önkormányzatokkal, illetve a munkáltatóval való tárgyaláshoz. Bár nem reprezentatívak a munkavállalók összességére nézve, **főbb tendenciák** mégis kirajzolódnak belőlük. Az adatokból két dolog látszik világosan: egyrészt, hogy a kitöltők **objektív lakhatási helyzete a legtöbb mutatóban rosszabb az országos átlagnál**, másrészt, hogy egyöntetűen **támogatják a lakhatási támogatásokat/beavatkozásokat**. Ez két olyan eredmény, ami jól alátámasztja, hogy miért lenne égető szükség a lakhatási területen való beavatkozásra minél hamarabb az önkormányzat és/vagy a munkáltató részéről. Fontos érv lehet még az önkormányzati/munkáltatói beavatkozás mellett, hogy a lakhatási körülmények javításával **csökkenteni lehet egyes hiányszakmák – például a szociális munkások – esetében a munkaerőhiányt**, és vonzóvá lehet tenni a szakmát új belépők számára. Az Autonóm Területi Szakszervezet esetében, Miskolcon ez különösen fontos lehet, hogy vonzóvá tegye a betöltetlen státuszokkal küzdő szociális ágazatot a környező kistélepülésen élők számára, akik jelenleg a lakásárak és a rossz közlekedés miatt nem tudnak elhelyezkedni a városi szociális ellátásban.

Mivel a pénz- és kapacitáshiány sajnos a leggyakoribb indok, ami miatt a munkavállalók lakhatási helyzetének javítása háttérbe szorul, a továbbiakban a lehetséges lakhatási beavatkozásokat aszerint csoportosítjuk, hogy mennyire erőforrásigényesek – mind az önkormányzat, mind a szakszervezet részéről. Egy tárgyalási helyzetben érdemes előre felkészülni az egyes beavatkozásokból, és egy-két konkrét ötletet bemutatni az önkormányzatnak/munkáltatónak. Általánosan igaz, hogy az ötlet kidolgozásához/megvalósításához érdemes bevonni lakhatással foglalkozó szervezeteket. Ezek a szervezetek segíteni tudnak a konkrét koncepció kidolgozásában, és akár partnerként is be tudnak kapcsolódni a megvalósításba az önkormányzat mellett.

4.1. ÖNKORMÁNYZATI LAKHATÁSI ÉS SZOCIÁLIS TÁMOGATÁSOK SZAKSZERVEZETI TAGOKNAK, ÖNKORMÁNYZATI LAKHATÁSI RENDSZEREKBE BEAVATKOZÁS

Ez a legkevésbé erőforrásigényes lakhatási beavatkozás, amely a létező önkormányzati támogatási rendszerhez tud kapcsolódni. Egyfelől, a szakszervezetnek érdemes kapcsolatot kiépítenie az önkormányzat szociális osztályával, akik a lakhatási támogatásokért is felelnek. A szakszervezet összeszedheti az információkat az elérhető lakhatási támogatásokról, ezekről tájékoztathatja a tagokat, és segíthet nekik az igénylésben.

Másfelől, a szakszervezet amellet lobbizhat, hogy az önkormányzat biztosítson szociális alapú támogatásokat, lakáscélú támogatásokat szakszervezeti tagok, vagy az általuk képviselt dolgozói csoportok számára. A lakhatási támogatás mellett egy másik lehetőség azért küzdeni, hogy az önkormányzati lakásokban legyen egy szakszervezeti tagok számára fenntartott kvóta, vagy legyenek dedikált pályázatok szakszervezeti tagok, vagy bizonyos szektorok dolgozói számára. Utóbbira Budapest VIII. kerületében van példa, ahol közfeladatot ellátó munkáltatónál dolgozó józsefvárosi lakosok részére írtak ki lakáspályázatot⁹.

- Mit tehet a szakszervezet?
 - Speciális támogatási csatornák mellett lobbizás
 - Információ közvetítése a tagok felé rendszerezett módon
 - Kapcsolattartás, párbeszéd a releváns önkormányzati intézményekkel

⁹ file:///C:/Users/dorem/Downloads/LNR-KSZ_2021_Palyazati_felhivas_61b06ab74b62e-2.pdf

4.2. SZAKSZERVEZETI BÉRLŐKIJELÖLÉSI JOG ÖNKORMÁNYZATI BÉRLAKÁSOKBAN, ÖNKORMÁNYZATI LAKÁSÜGYNÖKSÉGBEN VALÓ RÉSZVÉTEL

Egy másik, a szakszervezet részéről több erőforrást igénylő beavatkozás lehet bérlőkijelölési jog kérése önkormányzati bérlakásokra a lakás menedzsmentjének vagy felújításának fejében. Ez Miskolcon a nagyszámú üresen álló önkormányzati bérlakás miatt különösen releváns lehet.

Ez a modellje az Utcáról Lakásba! Egyesület Kunyhóból Lakásba! programjának, mely során használaton kívüli, rossz állapotú önkormányzati bérlakásokat újítanak fel, melyekbe hajléktalan családok költözhetnek, akik szociális alapú lakbért fizetnek otthonukért. Az ULE Kunyhóból Lakásba programja Budapesten a X., XIX., és XX kerületben működik¹⁰. Illetve a Habitat for Humanity Magyarország is felújít önkormányzati lakásokat melynek keretében 5 éves bérlőkijelölési jogot kap cserébe főleg Újpesten¹¹. Ennél a modellnél persze kérdés, hogy a szakszervezet elő tudja-e teremteni a felújításhoz szükséges kapacitást és anyagi erőforrást. Erre kínálhat megoldást az a javaslat, amelyet a workshop résztvevői fogalmaztak meg: a szakszervezet lépjen partnerségre szakiskolásokkal, melynek keretei közt a diákok szakmai gyakorlatuk elvégzéseként tudnának részt venni a felújításban a piacnál alacsonyabb áron. Szintén a workshopon merült fel a helyi cégek bevonásának lehetősége, amelyek egy lakhatási programban akár befektetőként, finanszírozóként is fel tudnának lépni.

- Mit tehet a szakszervezet?
 - Proaktív egyeztetés ilyen lehetőségekről az önkormányzattal
 - Partnerség építése olyan szervezetekkel és cégekkel, akik részt tudnak venni a felújításban
 - Részvétel a lakás felújításában/menedzsmentjében

Továbbá a szakszervezet csatlakozhat az önkormányzat lakásügynökségéhez is – akár már a tervezési fázisban –, ami lehetőséget biztosít arra, hogy a szakszervezeti tagok / szakmabeliek lakáshoz jutásának szempontjai már a kezdetektől beépüljenek a lakásügynökség kereteibe. A lakásügynökségi modellben az önkormányzat magántulajdonosoktól bérel lakásokat hosszú távra, szükség esetén felújítja őket, és a piacnál alacsonyabb áron kiadja a lakásügynökség által meghatározott bérlői körnek. A lakásügynökségi modell az elmúlt években egyre több helyen megjelent az önkormányzati lakásgazdálkodás részeként, mivel jelentős forrásbevonás nélkül lehet vele a megfizethető bérlakások állományát növelni. A Budavári lakásügynökség¹² Budapest I. kerületében például kifejezetten közszolgálati dolgozók (közalkalmazottak, közszolgák, köztisztviselők) számára kínál meg-

fizethető lakhatást, a Józsefvárosi Önkormányzat¹³ most induló lakásügynökségi programja pedig a kerületben élők és a kerületben dolgozók számára nyújt lehetőséget a lakás igénylésre. Továbbá Szombathelyen is működik önkormányzati lakásügynökség, a Községi Bérlakás Rendszer¹⁴. Veszprémben pedig a VESZOL¹⁵ tölt be hasonló funkciót, ami a veszprémi önkormányzat és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat együttműködésében jött létre. Külön említésre méltó az Utcáról Lakásba! Egyesület lakásügynökségi programja, melynek keretében már két szakszervezettel partnerségben, szakszervezeti tagok számára biztosít a piacnál olcsóbb lakhatást¹⁶ (az elmúlt időben a SZÁD mellett a BDDSZ szakszervezettel is elindult a lakásügynökségi program). A BKSZSZ és a PSZ budapesti képviselője számára érdekes lehet a Fővárosi lakásügynökség tervezete¹⁷, amely a célcsoportok között kiemeli a fővárosi dolgozókat, és a közszolgáltatásban dolgozók körét. Ezzel a lakásügynökségi tervvel kapcsolatban már a közeljövőben érdemes lehet a szakszervezetnek megkeresni a Fővárosi Önkormányzatot, hiszen, ha már a kidolgozás szakaszában ki tud épülni a partnerség, valószínűleg jobb feltételeket tud biztosítani az önkormányzat a szakszervezet számára. A szakszervezetnek tehát érdemes lehet a korábbi jó példákból kiindulva egyeztetni a lakásügynökséghez való csatlakozásról, hiszen az hatékonyan tudná segíteni a szociális dolgozókat, a pedagógusokat és a közalkalmazottakat széles körének lakhatási helyzetét.

- Mit tehet a szakszervezet?
 - Tagok lakhatási igényeinek összegyűjtése (kérdőívzés), és az eredmények bemutatása az önkormányzatnak/lakásügynökségnek
 - Proaktív egyeztetés az önkormányzattal a szakszervezeti tagok részvételéről a lakásügynökségben

4.3. SZAKSZERVEZETEK ÁLTAL KÉPVISELT DOLGOZÓK SZÁMÁRA ÖNÁLLÓ LAKHATÁSI LEHETŐSÉGEK FEJLESZTÉSE

A harmadik lehetőség a leginkább erőforrásigényes, mivel új intézmények vagy lakhatási lehetőségek létrehozásáról szól. Egyrészt, a szakszervezet lobbizhat azért az önkormányzatnál, hogy létrehozzon speciális lakhatási intézményeket bizonyos szakmák képviselőinek. Ezek lehetnek akár „fecskeházak” fiatal dolgozók számára, vagy bérlakások, amelyek a munkásszállóknál magasabb színvonalon és nagyobb önállóság lehetőségével tudják a dolgozók lakhatási igényeit kielégíteni. A workshopon elhangzottak szerint „fecskeházra” van is példa Siófokon, ahol a somo-

¹⁰ <https://utcarollakasba.hu/kunyhobol-lakasba/>

¹¹ <https://www.habitat.hu/mivel-foglalkozunk/terepi-programjaink/>

¹² <https://budavar.hu/budavari-lakasugynokseg/>

¹³ <https://lakasugynokseg.jozsefvaros.hu/>

¹⁴ https://www.nyugat.hu/cikk/mindenkinek_lakni_kell_valahol_kozossegi_berlakas_rendszer

¹⁵ <https://vehir.hu/cikk/36373-berlonek-lakast>

¹⁶ <https://merce.hu/2022/03/18/bar-a-kormany-nak-kene-megoldania-a-civilek-szervezik-meg-az-alulfizetett-szocialis-dolgozok-lakhatasat/>

¹⁷ https://utcarollakasba.hu/wp-content/uploads/2021/09/Fovarosi-Lakasugynokseg-cselekvesi-terv-hosszu_HU_final.pdf

gyi PSZ lobbizhatna azért az önkormányzatnál, hogy a fecskéházak egy részét pedagógusoknak juttassák.

A másik lehetőség, hogy a szakszervezet saját lakhatási programba kezd, amihez az önkormányzat támogatását kéri. Ez lehet akár már létező ingatlan felújítása (esetleg funkcióváltása), amennyiben a szakszervezetnek van a célra alkalmas ingatlanja, vagy új szakszervezeti tulajdonú lakhatási lehetőség teremtése, fontos megjegyezni, hogy ebben az esetben a saját tulajdon miatt a szakszervezetnek kell nagyobb felelősséget vállalni az ingatlan felújításának kivitelezéséért és a lakóház működtetéséért. Saját tulajdonú bérlakások létrehozása tőke- és kapacitásigényes a szakszervezet számára, ugyanakkor a szervezői munkába és a finanszírozásba is be lehet vonni külső partnereket. Érdemes létező lakhatási szervezetekkel együttműködni, akiknek van tapasztalatuk forráskeresésben, felújításban és üzemeltetésben. Emellett érdemes az ön-

kormányzatnál lobbizni támogatásért: az önkormányzat például biztosíthat önkormányzati ingatlant vagy telket, segítheti a projektet részfinanszírozással, vagy szervező kapacitást is biztosíthat a program megvalósítása érdekében. Az utóbbira példa az a workshopon felmerült ötlet, miszerint a Kőbányán nagy számban üresen álló iskolaépületek és munkásszállók tulajdonosaival (magántulajdonosok) való megegyezés esélyét növelné, ha az önkormányzat is jelen lenne a tárgyalásokon. A megfelelő forrás bevonásával ezeket az ingatlanokat is át lehetne alakítani lakáscélra.

- Mit tehet a szakszervezet?
 - Szervező munka, lakók toborzása
 - Partnerek bevonása: önkormányzat, lakhatási szervezetek
 - Társfinanszírozás
 - Felújításban való részvétel

5.

KITEKINTÉS

A képzést követően szorosabb együttműködés indult el a Budapesti Közlekedési Szakszervezetek Szövetsége és az SZGK között, melynek célja volt, hogy a képzés után induljon el egy szakszervezeti alapú lakásfejlesztés, amely később más szakszervezeti szereplőket is ösztönözhet a lakhatási szerepvállalásra akár saját ingatlanállományuk (minőségének) növelésével is. A kezdeményezés egy közsférabeli munkáltató tulajdonában lévő lakóépület hasznosításának lehetőségeit járta körül. A BKV és a BKSZSZ igényeinek felmérése, majd a SzAKI (*Szövetség a Közöségi Ingatlanfejlesztésért*) szakértőivel való konzultációt követően felmértük a felújítani kívánt ingatlan műszaki állapotát és jelenlegi működését. Majd 2022 őszén a BKV tulajdonában található ingatlan felújításához szükséges jogi, építészeti és pénzügyi scenáriókat készítették a SZAKI munkatársai az épület energiahatékonysági szempontok alapján történő korszerűsítését is figyelembe véve. *A Szolidáris lakhatási megoldások szakszervezeteknek: Pilot projekt a Budapesti Közlekedési Szakszervezetek Szövetségével* c. munkánk részletes bemutatása itt található.¹⁸

A részvételi kutatás folyamatában aktív három PSZ tagszervezet (Somogy megye, Baranya megye, Kőbánya), illetve az Autonóm Területi Szakszervezet is napirenden

tartja a lakhatást, mint szakszervezeti ügyet. Tárgyalást kezdeményeztek az önkormányzatokkal, azonban nagyobb áttörést, az önkormányzatokkal szorosabb partnerséget még nem sikerült kiépíteni. Az önkormányzatok rendszerint a forráshiányra, illetve a lakásállomány hiányos voltára hivatkoztak. Egyes szakszervezeti képviselők azt a tendenciát is megerősítették, hogy az önkormányzat a létező lakásállományát is privatizálja, ami az önkormányzati szolgálati lakhatási lehetőségek kialakítását még inkább ellehetetleníti. Míg Miskolcon az ATSZ elérte, hogy a lakásrendeletbe foglalják bele, hogy előnyvel indul a lakáspályázaton az, aki a szociális szektor alap- vagy szakellátásában dolgozik, azt már nem tudta kivívni a szakszervezet, hogy a szakszervezeti tagságért is járjon plusz pont pályázás esetén, ami motiváló erővel bírhatna a szakszervezetbe való belépésre. Nagy lépés lenne továbbá a szakszervezet lakhatási lehetőségeikért vívott küzdelmében, ha az önkormányzat biztosítana bérlőkijelölési jogot a helyben aktív szakszervezet számára, azonban mindezidáig ez nem valósult meg a PSZ és az ATSZ körében sem. A szakszervezeti képviselők azonban továbbra is keresik az együttműködési lehetőségeket az önkormányzatokkal és a területen aktív lakhatási szervezetekkel, a képzés tehát elérte azt a célját, hogy a lakhatás ügye elismertté vált a szakszervezetek körében.

¹⁸ Nagy, K., Csepregi, D.F., Szemenyei, B. (2023): Szolidáris lakhatási megoldások szakszervezeteknek. Pilot projekt a Budapesti Közlekedési Szakszervezetek Szövetségével. Friedrich-Ebert-Stiftung, Budapest. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/20269.pdf>

6.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A részvételi kutatáson alapuló képzés a Szolidáris Gazdaság Központ és a Szakszervezetek Együtműködési Fóruma közös munkájával jött létre. A képzés során a Periféria Közpolitikai és Kutatóközpont is segítséget nyújtott az önkormányzattal való együttműködés lehetőségeinek feltárásában, illetve a külföldi példák bemutatásában. Külön

köszönettel tartozunk Dvorácskó Baláznak, hogy a kutatás teljes ideje alatt segítette a folyamatot; Pósfai Zsuzsannának a képzésen való közreműködésében; Ádám Zsófiának, Sidó Zoltánnak és Szemenyei Barabásnak az eredmények lekérdezésében való segítségükért; illetve Biszak Otíliának és Mihov Katának az eredmények kódolásában nyújtott munkájukért.

A SZERZŐKRŐL

Csepregi Dóra Fanni Csepregi Dóra Fanni a Szolidáris Gazdaság Központ tagja, a Periféria Közpolitikai és Kutatóközpont munkatársa.

csepregi.dorka@periferiakozpont.hu

Nagy Klára szociológus, a Szolidáris Gazdaság Központ tagja és lakhatás munkacsoportjának koordinátora, a Periféria Közpolitikai és Kutatóközpont munkatársa.

nagy.klara@periferiakozpont.hu

Szabó Natasa Szabó Natasa szociológus, a Szolidáris Gazdaság Központ tagja és a Közép-európai Egyetem PhD hallgatója.

nati.szabo@gmail.com

IMPRESSZUM

Friedrich-Ebert-Stiftung

Kiadó:

A Friedrich-Ebert-Stiftung Budapesti Irodája
1054 Budapest | Fővám tér 2–3.

Tel.: +36-1-461-60-11 | Fax: +36-1-461-60-18

budapest@fes.de

<https://budapest.fes.de/hu/>

A Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) által megjelentett és a honlapján található bármely anyagot tilos kereskedelmi forgalomba helyezni, megjelentetni a FES előzetes írásbeli engedélye nélkül.

MIT TEHET A SZAKSZERVEZET A LAKHATÁSÉRT? RÉSZVÉTELI KUTATÁSON ALAPULÓ KÉPZÉS A KÖZSZOLGÁLTATÁS TERÜLETÉN AKTÍV SZAKSZERVEZETEK SZÁMÁRA

A lakhatási válság Magyarországon a társadalom egyre nagyobb részét sújtja. Hiányoznak azok a nonprofit lakhatási intézmények, amik a túlfűtött bérleti piac alternatíváját kínálnák. Így a bérből élők jövedelmük egyre nagyobb részét költik lakhatásra, ami kutatásunk alapján akár keresetük 50%-át is elérheti. A szakszervezeti mozgalom nyomásgyakorlási erejét felhasználva akár önkormányzatokkal és lakhatási szervezetekkel együtt egy olyan lakáspolitikáért küzdhet, mely a lakhatást nem árucikként, hanem élettérként, az emberi újratermelés kiemelt helyeként kezeli.

A kiadványban bemutatott együttműködés célja a lakhatási kérdésekkel kapcsolatos ismeretek bővítése, illetve a lakhatási érdekvégyesítésre való képesség megteremtése volt a szakszervezetekben. A közszférában dolgozó szakszervezeti tagok egy képzés keretében eszközöket kaptak ahhoz, hogy a lakhatást, mint szakszervezeti ügyet tudják képviselni, áttekintést kaptak a megvalósítható lakhatási beavatkozásokról és a szakszervezetek alkupozícióiról. Ahhoz, hogy tudást szerezzenek a területükön dolgozók lakhatási körülményeiről, a képzésen résztvevő szakszervezeti tagok kérdőíves kutatást végeztek a dolgozók körében, akik egy része a kutatás hatására belépett a szakszervezetbe.

A kutatásban résztvevők objektív lakhatási helyzete a legtöbb mutatóban rosszabb az országos átlagnál: súlyos megfizethetőségi és lakásminőségi problémákkal küzdenek, a lakhatási támogatásokat, beavatkozásokat pedig egyöntetűen támogatják. Telephelytől függetlenül a kitöltők véleménye szerint a legnagyobb segítségnek a lakhatási pénzügyi támogatás bizonyulna, emellett a piaconál olcsóbb lakhatás, a jogsegély és a béremlés is segítené a dolgozókat lakhatási nehézségeik leküzdésében. Mindez alátámasztja, hogy a lakhatási területen való önkormányzati és vállalati beavatkozásra nagy szükség van.

További információk:
<https://budapest.fes.de/hu/>